

Conjunctuurbericht

Centraal bureau voor de statistiek

Samengesteld door de hoofdafdeling Nationale rekeningen

Volgens de conjunctuurtest handhaafde de orderpositie van de industrie zich in januari op het relatief hoge niveau van december 1988. Het aantal woningen waarmee in 1988 met de bouw werd begonnen, was 20% groter dan in 1987. Vooral in het vierde kwartaal was de toename opmerkelijk. In december 1988 was het volume van de invoer van goederen kleiner dan in de overeenkomstige maand van 1987. Bij de uitvoer deed zich in december een geringe groei voor. Vorig jaar nam het invoervolume met 7% toe; de uitvoer steeg met 8%. In de tweede helft van dat jaar namen de groeipercentages van de volumeontwikkeling van de in- en uitvoer af. Gemeten aan de index van het consumentenvertrouwen was het oordeel over de ontwikkeling van de economie in februari opnieuw gunstig. Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie is tussen midden januari en midden februari met 0,3% gestegen. De in- en uitvoerprijzen (unit value) toonden in de loop van 1988 vrij snel stijgende groeipercentages. De ruilvoet van het goederenverkeer verbeterde met 1%. In 1988 lag het niveau van de spaartegoeden 1% hoger dan in het voorgaande jaar. Het verstrekte consumptieve krediet nam in 1988 met 2% toe; dit groeicijfer bleef ver achter bij die van voorgaande jaren. De liquiditeitsmassa groeide vorig jaar met 9%. De stijgende tendens van de rente zette ook in februari door.

Dit blijkt uit de gegevens die medio maart beschikbaar waren. In de focus wordt ingegaan op enkele ontwikkelingen in de bedrijfstak landbouw.

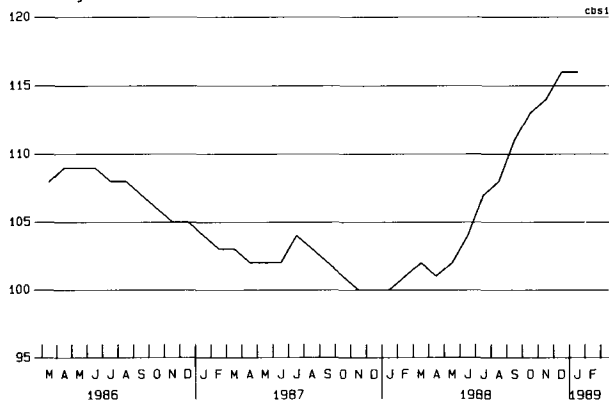
Productie

Volgens de conjunctuurtest in de industrie handhaafde de orderpositie zich begin dit jaar op het relatief hoge niveau van december verleden jaar; het indexcijfer (1984=100) bleef in januari op 116 staan. Dit cijfer, dat een beeld beoogt te geven van de ontwikkeling van de orderportefeuille, was vorig jaar vanaf april tot en met december onafgebroken gestegen (zie grafiek 1). Ook het oordeel over de orderpositie wijzigde in januari niet; net als in december toonden de ondernemers zich zeer tevreden.

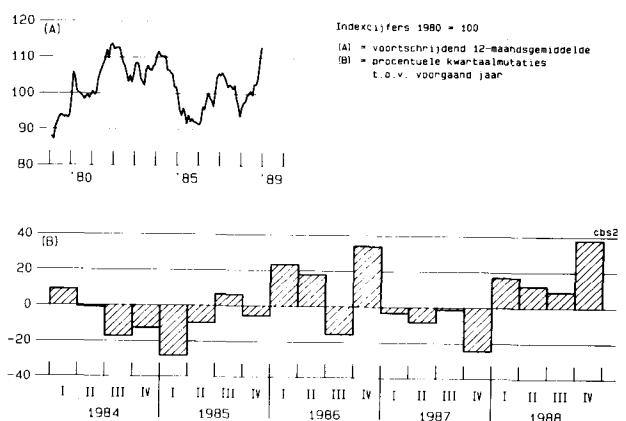
Het aantal ondernemers dat hun voorraad eindprodukten als (te) groot beoordeelde nam echter iets toe. In januari overtroffen de antwoorden '(te) groot' de antwoorden '(te) klein' met 3%. In december verleden jaar was dit saldo 2%, terwijl in november 1988 de betreffende percentages elkaar nog in evenwicht hielden.

Het aantal woningen waarmee in december 1988 met de bouw werd begonnen, bedroeg 13 000. Het totale aantal in 1988 begonnen woningen steeg daarmee tot 119 000; dit was 20% meer dan in 1987 en het hoogste aantal sinds 1981. Vooral in het vierde kwartaal van 1988 was het accres ten opzichte van 1987 opmerkelijk. Het aantal woningen waarmee met de bouw werd begonnen, was in dat kwartaal 38% hoger dan in het overeenkomstige kwartaal van 1987 en bereikte een totaal van ruim 39 000. Na het eerste kwartaal van 1973 was een dergelijk aantal niet meer bereikt. De toename van de productie in de bouwnijverheid was onder meer mogelijk vanwege de voor de bouw gunstige weersomstandigheden. Ten opzichte van 1987 steeg het aantal werkbare dagen met 14% tot 220. Na 1977 was het aantal werkbare dagen in de bouw niet meer zo hoog geweest.

Orderpositie
Indexcijfers 1984 = 100

Begonnen woningen

Tabel 1. Kerngegevens recente ontwikkelingen in Nederland

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1982/'86 gemidd.	1987	1988	1988				1988		1989		Trend ²⁾
				1 ^e kw.	2 ^e kw.	3 ^e kw.	4 ^e kw.	nov.	dec.	jan.	febr.	
VOLUMEGEGEVENS												
<i>Productie in de nijverheid</i>												
Nijverheid (excl. bouwnijverheid)	3	1	1	-4	0	5	3	2	1	.	.	I
Delfstoffenwinning	3	1	-11	-24	-8	4	-2	0	-7	.	.	-I
Industrie	3	1	4	6	2	5	4	3	5	.	.	I+
Voedings- en genotmiddelenindustrie	1	0	.	3	1	3	I
Textiel-, kleding- en lederindustrie	1	-3	.	1	-2	5	I
Papier- en grafische industrie	2	3	6	9	5	7	4	4	.	.	.	I++
Chemische industrie	8	6	4	6	2	7	3	2	.	.	.	I+
Rubber- en kunststofverw. industrie	7	4	.	8	0	I++
Hout- en bouwmaterialenindustrie	3	1	.	16	4	3	I++
Basismetalenindustrie	2	2	8	9	1	13	9	9	6	.	.	I++
Elektrotechnische industrie	4	-2	.	3	3	1	I+
Rest metaal- en overige industrie	2	-2	.	5	2	3	I+
Openbare nutsbedrijven	2	2	-3	-11	-2	4	1	3	.	.	.	-I
Bouwnijverheid: begonnen woningen	0	-11	20	17	12	9	38	43	57	.	.	I++
<i>Buitenlandse handel (goederen)</i>												
Invoer, totaal	6	6	7	6	13	6	3	5	-2	.	.	I++
Grondstoffen en halffabrikaten	5	6	7	7	13	4	5	7	0	.	.	I++
Consumptiegoederen	4	11	5	10	12	3	-1	3	-4	.	.	I++
Investeringsgoederen	12	3	5	-5	14	18	-1	-2	-6	.	.	I++
Algemene goederen	0	4	11	15	17	11	5	7	0	.	.	I++
Totaal, excl. energie	7	7	6	5	13	7	1	4	-4	.	.	I++
Uitvoer, totaal	5	5	8	5	10	12	6	11	3	.	.	I++
Onbewerkte agrarische producten	4	6	9	14	14	2	10	18	7	.	.	I++
Delfstoffen	-1	-1	-9	-24	-4	13	-2	-4	-9	.	.	-I
Fabrikaten	6	5	8	6	8	11	6	11	4	.	.	I++
Totaal, excl. energie	5	6	9	8	12	13	7	12	5	.	.	I++
<i>Consumptieve bestedingen van gezinnen</i>												
Binnenlandse consumptie, totaal	2	3	2	2	1	2	2	4	1	.	.	I
Voedings- en genotmiddelen	1	2	1	2	1	2	2	5	4	.	.	I
Duurzame consumptiegoederen	3	5	1	4	-1	2	-1	6	-2	.	.	I
Overige goederen en diensten	2	2	2	1	2	2	2	3	2	.	.	I+
<i>Investerings in vaste activa</i>												
Bruto investeringen, totaal	6	2	.	18	9	4	I++
Bedrijven	7	2	.	16	9	5	I++
Overheid	-2	-3	.	36	5	-5	I+
<i>Kwartaalrekeningen</i>												
Bruto Binnenlands Produkt	2,3	1,5	.	3,9	2,3	2,9	I+
Bruto Nationaal Produkt	2,2	1,7	.	3,2	2,5	2,4	I+
Bruto Nationaal Inkomen	2,6	0,9	.	5,1	1,9	2,1	I+
PRIJZEN												
Producentenprijzen industrie, tot. afzet	-1,5	-2,3	0,9	-0,7	0,2	1,1	2,6	2,6	3,8	.	.	I
Producentenprijzen industrie, verbruik	-4,4	-4,6	-0,3	-2,0	-1,6	0,9	1,5	1,4	3,0	.	.	I
Ruilvoet, unit value (goederen)	1	-3	1	4	1	0	0	-1	-1	.	.	I
Invoerprijzen, unit value	-3	-6	0	-4	-2	1	3	2	4	.	.	I
Invoerprijzen, excl. energie, unit value	0	-6	2	-3	1	4	6	5	7	.	.	I+
Uitvoerprijzen, unit value	-2	-9	1	0	-1	1	3	2	3	.	.	I
Uitvoerprijzen, excl. energie, unit value	0	-6	2	0	0	3	4	4	4	.	.	I
Prijzen gezinsconsumptie (werknemers)	2,1	-0,7	0,7	0,4	0,7	0,9	1,0	1,0	1,2	0,8	0,9	I
Regelingslonen particulier bedrijf	1,4	0,4	0,8	0,3	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8	.	I
Regelingslonen overheid	-1,4	1,4	0,3	0,4	0,4	0,3	0,0	0,0	0,0	1,2	.	I
Regelingslonen trendvolgers	-0,5	0,7	1,0	0,8	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,1	.	I
Dollarkoers, contante notering	-2	-17	-2	-9	-6	2	4	4	8	11	9	I
OVERIGE INDICATOREN												
Consumentenvertrouwen ¹⁾ (in %)		-1	2	-2	1	4	6	7	5	15	13	.
Koersindex voor aandelen, algemeen	28	4	-9	-15	-15	-17	14	21	28	31	27	-I
Uitgesloten faillissementen	-15	-15	2	-1	11	-8	6	31	-16	15	-13	I+
<i>Conjunctuurtest industrie</i>												
Bezettingsgraad (in %)		84	85	84	85	85	85					I
Orderpositie (1984=100)		102	107	101	102	109	114	114	116	116	.	I++
Beoordeling orderpositie ¹⁾ (in %)		-14	-6	-9	-7	-4	-4	-5	-2	-2	.	.
Beoordeling voorr. eindprodukten ¹⁾ (in %)		3	2	4	2	2	1	0	2	3	.	.
<i>Arbeidsmarkt</i>												
Aantal banen van werknemers, totaal	0	2	.	2	2	3	I+
Landbouw en visserij	-1	2	.	7	6	7	I++
Nijverheid (excl. bouwnijverheid)	-1	1	.	1	0	1	I
Bouwnijverheid	-3	1	.	3	3	2	I+
Handel, horeca en vervoer	0	4	.	3	4	4	I
Overige dienstverlening	2	1	.	1	2	3	I+
Aantal uren uitzendkrachten		3	8	8	10	9	7					I++
<i>Geld en krediet</i>												
Spaartegoeden	3,5	3,7	1,3	0,6	0,3	1,4	2,9	2,9	3,4	.	.	I
Verstrekt consumptief krediet	4	8	2	3	2	0	5	14	-1	.	.	I+
Binnenlandse liquiditeitsmassa	8	4	9	6	9	10	11	10	13	.	.	I++
Geldhoeveelheid	8	7	7	8	9	6	6	6	6	.	.	I++
Secundaire liquiditeiten	8	0	11	3	9	15	18	16	23	.	.	I++
Officieel wisseldisconto (in %)	5,3	4,4	3,7	3,25	3,25	3,9	4,2	4,0	4,5	5,0	5,0	-I
Daggeldmarktrente (in %)	6,3	5,2	4,4	4,0	3,6	5,0	5,2	5,0	5,6	5,6	6,1	-I
Rendement op staatsobligaties (in %)	8,0	6,3	6,1	5,9	5,9	6,3	6,1	6,0	6,2	6,4	6,9	I

1) Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal.

2) Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

-I: kleiner dan -5%; -I: tussen -5% en -2%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

. = gegevens zijn (nog) niet beschikbaar.

Buitenlandse goederenhandel

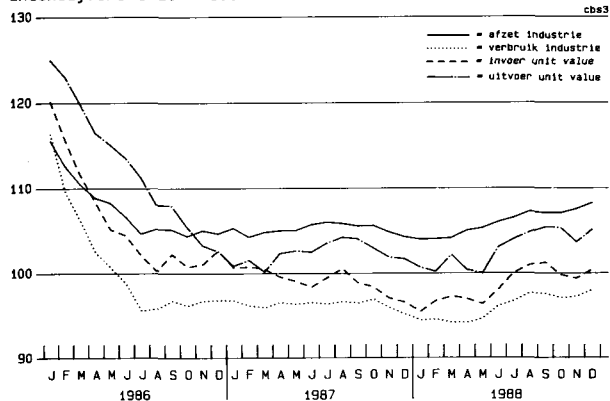
In december 1988 was het volume van de invoer van goederen 2% kleiner dan in de overeenkomstige maand van 1987. In de voorafgaande maanden van 1988 waren er steeds hoge maandelijkse groeicijfers, zij het dat de groei in het tweede halfjaar afnam. De daling in december was het grootst bij de invoer van investeringsgoederen (-6%). Ook het invoervolume van de consumptiegoederen nam af. De import van grondstoffen en halffabrikaten (de grootste categorie) en die van algemene goederen (goederen die in de maandstatistiek niet naar een hoofdbestemming kunnen worden ingedeeld) lagen nagenoeg op hetzelfde niveau als in december 1987. De invoer ongerekend de energiedragers en energieproducten daalde in december met 4%. De uitvoer van goederen lag in december 1988 op een niveau dat 3% hoger was dan in dezelfde maand van 1987. De tendens van hoge groeicijfers van de export van onbewerkte agrarische producten werd voortgezet (7%). De uitvoer van fabrikaten nam met 4% toe. De export van delfstoffen kende in december opnieuw een forse daling (-9%); de totale uitvoer exclusief de energiedragers en energieproducten steeg met 5%. De cijfers over de buitenlandse goederenhandel tonen vaak grote maandelijkse fluctuaties. Worden de cijfers over een wat langere periode bezien dan levert dit een beter te interpreteren beeld op. Het volume van de totale invoer van goederen was in het vierde kwartaal van vorig jaar 3% groter dan in de overeenkomstige periode van 1987. Dit cijfer blijft duidelijk achter bij de groei die in het tweede en derde kwartaal van 1988 werd gerealiseerd (respectievelijk 13% en 6%). Deze tendens van afnemende groeicijfers deed zich in nagenoeg alle invoercategorieën voor. In het vierde kwartaal was alleen het accres van de invoer van grondstoffen en halffabrikaten groter dan die in het derde kwartaal. De invoer exclusief de energie laat het beeld van afnemende groeipercents versterkt zien. Deze groeide in de laatste drie kwartalen van 1988 namelijk 12%, 7% en 1%. Ook bij de uitvoer van goederen bleef het groeicijfer van het vierde kwartaal (6%) achter bij die in het derde en tweede kwartaal. In de laatste drie maanden van 1988 heeft vooral de export van de onbewerkte agrarische producten aan de groei bijgedragen. Het accres van deze uitvoercategorie bedroeg 10%. Het uitvoervolume van de delfstoffen daalde in het vierde kwartaal met 2% ten opzichte van de overeenkomstige periode van 1987.

Op jaarbasis bezien nam het volume van de totale invoer van goederen in 1988 met 7% toe. Dat accres overtrof licht het groeicijfer over 1987 (6%). De uitvoer van goederen was vorig jaar in volume 8% hoger dan die van 1987. Dit is het hoogste jaarlijkse groeicijfer na 1979.

Consumentenvertrouwen

Gemeten aan de index van het consumentenvertrouwen was het oordeel over de ontwikkeling van de economie in februari opnieuw gunstig. Op de vijf vragen, die aan de basis van deze index liggen, werd in februari 13% meer positieve dan negatieve antwoorden gegeven. Dit saldo bleef wel iets achter bij het cijfer over januari. In die maand werd het hoogste saldo (+15%) gemeten sinds 1972, toen het onderzoek startte.

Prijzen: afzet en verbruik, in- en uitvoer
Indexcijfers 1980 = 100

Prijzen

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie is tussen midden januari en midden februari met 0,3% gestegen. Vergeleken met medio februari 1987 bedroeg de stijging 0,9%. De prijzen (unit value) van zowel de invoer als de uitvoer van goederen lagen in het vierde kwartaal van 1988 3% boven die van dezelfde periode van 1987.

De invoerprijzen gaven in de loop van 1988 vrij snel stijgende groeipercents te zien. In de eerste drie kwartalen waren de prijsmutaties namelijk -4%, -2% en 1%. De stijgende tendens is ook bij de uitvoerprijzen waarneembaar. In het eerste kwartaal van 1987 lag de uitvoerprijs ongeveer op het niveau van 1987. In het tweede kwartaal nam het prijsniveau nog met 1% af maar in het derde kwartaal steeg de uitvoerprijs met 1% en in het vierde met 3%. Voor het jaar 1988 als geheel leidden deze ontwikkelingen tot een nagenoeg gelijkblijvend prijsniveau voor de invoer en een prijsstijging voor de uitvoer van goederen met 1%. Als resultaat verbeterde de ruilvoet van het goederenverkeer over 1988 met 1%.

Geld en krediet

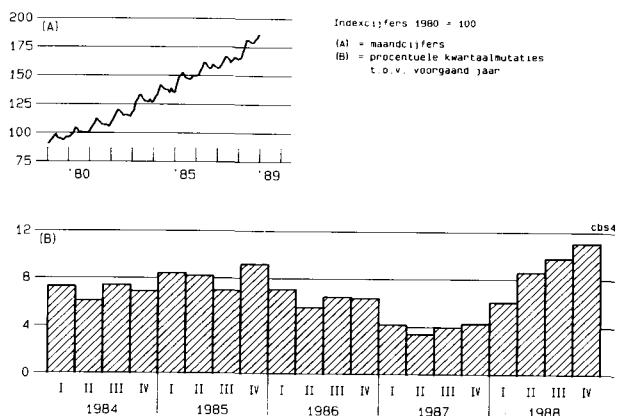
De spaartegoeden, gedefinieerd als de tegoeden van particulieren op spaarrekeningen en deposito's bij spaarinstellingen, waren ultimo december 1988 3,4% groter dan ultimo december 1987. Over het hele jaar gemeten lag het niveau van de spaartegoeden in 1988 1,3% hoger dan in 1987. Terwijl de jaar- op jaarmutaties in het eerste tot en met het derde kwartaal respectievelijk 0,6%, 0,3% en 1,4% waren bedroeg de groei in het vierde kwartaal 2,9%. Het door financiële instellingen aan particulieren verstrekte consumptieve krediet lag in december 1988 1% onder het niveau van december 1987. Gerekend over het hele jaar 1988 lag de verstrekking van consumptief krediet 2% boven het niveau van het voorgaande jaar. In 1986 en 1987 bedroegen de jaarmutaties nog respectievelijk 13 en 8%. De binnenlandse liquiditeitsmassa, gedefinieerd als de hoeveelheid chartaal en giraal geld plus de hoeveelheid secundaire liquiditeiten, was in december 1988 13% groter dan in december 1987. Hiermee zette de sinds het derde kwartaal van 1987 waarneembare versnelling van de groei van de liquiditeitsmassa ook in de laatste maand van 1988 door (zie grafiek 4). Gemeten over 1988 als geheel kwam de groei van de liquiditeitsmassa ten opzichte van 1987 uit op 9%. In 1987 bedroeg de jaarmutatie 4%.

De daggeldmarkttrente steeg van januari op februari met 0,5%-punt tot een niveau van 6,1%, wat 2%-punt hoger was dan in de overeenkomstige maand van het voorgaande jaar. Het rendement op staatsobligaties, indicator van de rente op de lange termijn, steeg in februari tot gemiddeld 6,9% wat 0,5%-punt hoger was dan in de vorige maand en 1%-punt hoger dan in februari 1988. In de eerste twee weken van maart fluctueerde het rendement op staatsobligaties rond een niveau iets boven de 7%.

Mutaties hebben betrekking op de overeenkomstige periode van het voorgaand jaar, tenzij anders vermeld.

Verbeterde cijfers worden niet als zodanig gekenmerkt.

Binnenlandse liquiditeitsmassa

Tabel 2. Recente ontwikkelingen in het buitenland

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1982/86 gemidd.	1987	1988	1988				1988		1989		Trend ²⁾
				1 ^e kw.	2 ^e kw.	3 ^e kw.	4 ^e kw.	nov.	dec.	jan.	febr.	
Productie nijverheid, excl. bouwnijv. (volume)												
Bondsrepubliek Duitsland	3	0	4	3	3	4	4	4	6	.	.	I+
België	2	2	.	6	4	6	.	8	.	.	.	I++
Frankrijk	1	2	4	4	3	6	4	6	4	.	.	I+
Verenigd Koninkrijk	3	4	4	4	4	4	3	4	1	.	.	I+
Italië	1	3	6	6	3	7	8	7	12	.	.	I++
Verenigde Staten	5	4	6	6	6	6	5	5	5	5	.	I++
Japan	4	3	9	10	10	9	9	9	9	9	.	I++
Europese Gemeenschap Buitenland (gewogen) ¹⁾	2	2	.	4	3	5	I+
Nederland	2	2	.	4	3	5	.	5	.	.	.	I+
Nederland	3	1	1	-4	0	5	3	2	1	.	.	I
Productie industrie (volume)												
Bondsrepubliek Duitsland	3	0	4	4	3	5	5	5	6	.	.	I+
België	2	2	.	5	2	6	.	6	.	.	.	I+
Frankrijk	1	2	5	6	4	5	4	6	5	.	.	I+
Verenigd Koninkrijk	3	6	.	8	6	7	.	6	.	.	.	I++
Italië	1	2	6	6	3	7	8	7	13	.	.	I++
Verenigde Staten	6	4	6	6	6	6	6	6	5	.	.	I++
Japan	5	3	.	11	10	9	.	9	.	.	.	I++
Europese Gemeenschap Nederland	2	2	.	6	4	I+
Nederland	3	1	4	6	2	5	4	3	5	.	.	I+

Bron voor gegevens buitenland: Eurostat.

¹⁾ Het gemiddelde van de 6 belangrijkste exportlanden, gewogen met hun aandeel in de Nederlandse export in 1987.

²⁾ Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

--I: kleiner dan -5%; -I: tussen -5% en -2%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

. = gegevens zijn (nog) niet beschikbaar.

Focus: – Produktiewaarde landbouw in 1988 stabiel – Productievolume daalde licht

Onlangs zijn de eerste ramingen van de produktiewaarde in de landbouw over 1988 beschikbaar gekomen. Evenals in 1987 bedroeg deze 32,6 miljard gulden (zie grafiek 5). Het betreft de bruto produktie exclusief de interne leveringen, dat wil hier zeggen exclusief leveringen binnen de bedrijfstak landbouw. Ook de bosbouw is hierbij niet inbegrepen. Het aandeel van de veehouderij, hoewel na 1985 voortdurend dalend, was in 1988 nog veruit het grootst (60% van het totaal). De tuinbouw, een bedrijfsklasse die een langdurige groei te zien geeft, nam 31% voor haar rekening. Het aandeel van de akkerbouw bedroeg 9%. In 1984 waren deze fracties respectievelijk 64%, 25% en 11%.

Ten opzichte van 1987 daalde in 1988 het productievolume in de veehouderij met 2%. De aanscherping van de melkquotering, de mestwetgeving en de bedrijfsuitkomsten in de intensieve veehouderij kunnen hier factoren van betekenis zijn geweest. Het productievolume van de tuinbouw

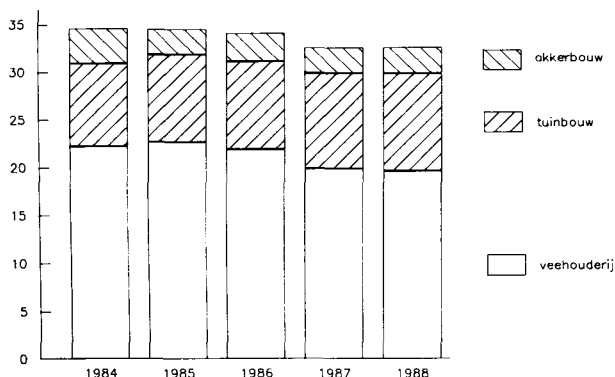
nam in 1988 met 3% toe ten opzichte van het voorgaande jaar. De produktiegroei deed zich met name voor bij de boomkwekerijgewassen en de bloemen en planten. In de akkerbouw daalde het volume van de brutoproduktie in 1988 met 4%. Het relatief sterk terugvallen van de produktie van aardappelen was hiervan de belangrijkste oorzaak. Ook op de langere termijn bezien vertoont het productievolume in de tuinbouw de hoogste groeicijfers (zie grafiek 6). Vanaf 1980 is de produktie van bloemen en planten in volume met meer dan 75% gestegen.

Over deze periode nam de produktie van groente met 35% toe. Het productievolume in de veehouderij nam tot 1983 toe, tussen 1983 en 1986 bleef de produktie nagenoeg op hetzelfde niveau, de laatste twee jaren lieten een duidelijke daling zien. In 1988 lag de melkproduktie 5% onder het niveau van 1980. Het volume van voor de slacht aangeboden varkens was in 1988 ruim 40% groter dan in 1980. De akkerbouw als geheel toonde in de beschouwde periode sterk wisselende groeicijfers.

De produktie van tarwe lag in 1988 in volume 5% onder het niveau van 1980; de produktie van aardappelen nam over deze periode met 10% toe.

Produktiewaarde in de landbouw (mld gld)

cbs5

Productievolume in de landbouw
Indexcijfers 1980 = 100

